

Sygn. akt I ACa 37/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 1 czerwca 2017 r.

Sąd Apelacyjny w Katowicach I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący :	SSA Tomasz Ślęzak (spr.)
Sędziowie :	SA Elżbieta Karpeta SA Anna Bohdziewicz
Protokolant :	Anna Wieczorek

po rozpoznaniu w dniu 18 maja 2017 r. w Katowicach

na rozprawie

sprawy z powództwa B. Ś.

przeciwko (...) w B.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej

z dnia 9 listopada 2016 r., sygn. akt I C 332/14

1) oddala apelację;

2) zasądza od pozwanej na rzecz powódki 4 050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) złotych z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego.

SSA Anna Bohdziewicz	SSA Tomasz Ślęzak	SSA Elżbieta Karpeta
----------------------	-------------------	----------------------

I ACa 37/17

UZASADNIENIE

Powódka B. Ś. pozwem złożonym przeciwko (...) z siedzibą w B. na S. domagała się zasądzenia odszkodowania z tytułu znacznego pogorszenia sytuacji życiowej w kwocie 50.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia

pozwu do dnia zapłaty oraz zasądzenia tytułem zadośćuczynienia kwoty 100.000 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu w związku ze śmiercią ojca J. D. poniesioną wskutek wypadku komunikacyjnego na terenie S., sprawca którego był ubezpieczony od odpowiedzialności cywilnej u pozwanej. Powódka wniosła także o zasądzenie kosztów postępowania.

W odpowiedzi na pozew strona pozwana (...) z siedzibą w B. wniosła o oddalenie powództwa i zasądzenie od powódki kosztów postępowania. Uzasadniając swoje stanowisko strona pozwana wskazała, że kwestionuje roszczenie zgłaszane przez powódkę zarówno co do zasady jak i co do wysokości. Kwestią zasadniczą w przedmiotowej sprawie pozostaje zagadnienie prawa właściwego dla rozpatrzenia roszczeń zgłoszonych w pozwie. Bezsporne jest, iż do zdarzenia doszło na terenie Republiki S.. Do rozpoznania niniejszej sprawy zastosowanie znajdują więc przepisy prawa s.. Biorąc pod uwagę fakt, iż prawo s. reguluje charakter i zakres roszczeń strony powodowej w sposób częściowo odmienny od systemu prawa polskiego konieczne pozostaje ustalenie w trybie art. 1143 § 1 KPC właściwego brzmienia stosownych przepisów systemu s. oraz pozyskanie wiedzy w zakresie praktyki judykatury s., w szczególności w przedmiocie ewentualnych podstaw lub ich braku dla roszczenia o zadośćuczynienie po śmierci osoby bliskiej. Powódka jest osobą dorosłą, a więc osobą dojrzałą, o ukształtowanym charakterze, dlatego też, pomimo wszystkich negatywnych konsekwencji wywołanych w jej psychice i sferze emocjonalnej śmiercią ojca, należy oczekiwać, że w miarę upływu czasu, przy wsparciu osób najbliższych, ale przede wszystkim w skutek osobistego zrozumienia zaistniałej sytuacji, powódka powróci do stanu równowagi emocjonalnej. Odnośnie do roszczenia w zakresie odszkodowania dla powódki, strona pozwana podkreśliła, iż wynika ono z treści przepisów prawa polskiego i nie znajduje żadnego odniesienia do realiów i judykatury s..

W toku procesu przed Sądem pierwszej instancji powódka, pismem procesowym z dnia 28 czerwca 2016 r., wniosła o wezwanie do udziału w sprawie w charakterze pozwanego sprawcę wypadku F. S., uzasadniając ten wniosek nowymi okolicznościami wynikającymi ze stanowiska s. Ministerstwa Sprawiedliwości, że pozwanym powinien być sprawca wypadku. Jednocześnie powódka nie cofnęła pozwu wobec spółki (...) stwierdzając, iż jej zdaniem również ubezpieczyciel sprawcy odpowiada cywilnie za skutki zdarzenia z dnia 25 października 2011 r. Wniosek ten został oddalony.

Wyrokiem z dnia 9 listopada 2016 r. Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej zasądził od pozwanej na rzecz powódki 80 000 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 12 sierpnia 2014 r. do dnia 31 grudnia 2015 r. i ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016 r., w pozostałej części powództwo oddalił i orzekł o kosztach procesu.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w dniu 25 października 2011 roku doszło na terenie S. do wypadku drogowego w wyniku, którego śmierć poniósł ojciec powódki J. D. mający wówczas 51 lat. Wypadek spowodował obywatel Republiki S. F. S., którego odpowiedzialność cywilna była ubezpieczona u strony pozwanej. W chwili śmierci ojca powódka miała 28 lat, mieszkała oddzielnie od 2005 roku, miała męża i dwoje dzieci (obecnie troje). Powódka miała dobre kontakty z ojcem. Jego nagła i niespodziewana śmierć przyniosła powódce duże cierpienie i przez okres odpowiadający fizjologicznej żałobie (nieprzekraczający roku) dominował u niej żal, smutek, obniżenie nastroju, lęk, poczucie opuszczenia. Obecnie wydaje się, że to cierpienie już zostało opracowane osobowościowo. Powódka żyje w miarę normalnie, wypełnia swoje zadania życiowe. Rokowania co do przyszłości są pozytywne.

W oparciu o te ustalenia Sąd Okręgowy, wskazując na podstawy prawne w oparciu o które zastosowania w sprawie mają przepisy prawa s. i stwierdzając, że celem ustalenia brzmienia prawa s. i jego właściwego zastosowania skorzystał z opinii biegłej L. V. dotyczącej tego samego zdarzenia, złożonej do sprawy I C 327/12 Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej oraz że zwrócił się także do Ministerstwa Sprawiedliwości Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwa Sprawiedliwości Republiki S. w trybie Konwencji Europejskiej sporządzonej w Londynie 7 czerwca 1968 r. o udzieleniu informacji o prawie obcym, uznał, że powódce przysługuje zadośćuczynienie za krzywdę wywołaną przez śmierć jej ojca. Jak wynika bowiem z opinii biegłej L. V. złożonej do sprawy I C 327/12 Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej §11 s. kodeksu cywilnego stanowi, że osoba fizyczna ma prawo do ochrony swoich praw osobistych, a szczególnie życia i zdrowia, godności obywatelskiej i godności ludzkiej, prywatności, swojego imienia i cech osobistych. Z opinii tej wynika, że częścią prawa do ochrony dóbr osobistych jest prawo do życia rodzinnego, które zawiera w sobie prawo do

życia z innymi ludźmi, a zwłaszcza członkami rodziny. To prawo powódki zostało naruszone przez śmierć ojca, który zginął w wypadku drogowym, za spowodowanie, którego odpowiedzialności nie ponosił. Zgodnie zaś z §13 ust. 1 s. kodeksu cywilnego osoba fizyczna ma prawo domagać się w szczególności powstrzymania się od nieuzasadnionego naruszenia prawa do ochrony jej praw osobistych, wyeliminowania skutków tych działań i uzyskania odpowiedniego zadośćuczynienia.

Kwestią najbardziej sporną w sprawie, w ocenie Sądu pierwszej instancji, było to czy powódka tego typu zadośćuczynienia powinna domagać się od ubezpieczyciela czy też bezpośrednio od sprawcy szkody. W sprawie I C 327/12 Sądu Okręgowego w Bielsku-Białej wyrok zapadł przeciwko ubezpieczycielowi sprawcy szkody, który się uprawomocnił. Biorąc pod uwagę, że wyrok w tamtej sprawie dotyczył zadośćuczynienia i odszkodowania w związku z tym samym zdarzeniem, dla matki i brata powódki, Sąd Okręgowy uznał, że nie mógł pominąć tej okoliczności, ponieważ mogłoby to doprowadzić do rozwiązania niesprawiedliwego i niezrozumiałego w odbiorze społecznym.

Jednocześnie Sąd Okręgowy stwierdził, że nie podziela poglądów zawartych w informacji Ministerstwa Sprawiedliwości Republiki S. oraz w wyroku Sądu Najwyższego Republiki S. z dnia 31 marca 2016 r. w sprawie (...) z których wynika nie ma możliwości ubiegania się przez członków rodziny zmarłego zadośćuczynienia za naruszenie dóbr osobistych bezpośrednio od ubezpieczyciela i powódka powinna dochodzić zadośćuczynienia od sprawcy szkody.

Uzasadniając oddalenie wniosku o wezwanie do udziału w sprawie sprawcy wypadku drogowego Sąd pierwszej instancji stwierdził, że wezwanie w trybie art. 194 § 3 k.p.c. nie jest obligatoryjne i Sąd może, ale nie musi wezwać do udziału w sprawie wskazany podmiot. Wniosek został złożony na końcowym etapie postępowania, po przeprowadzeniu niemal w całości postępowania dowodowego. Stan sprawy był więc na tyle zaawansowany, że wzywianie do udziału w sprawie innego podmiotu nie było celowe, zwłaszcza w sytuacji kiedy powódka nadal twierdziła, że pozwany ubezpieczyciel ma legitymację bierną w procesie.

Następnie wyjaśnione zostały przez Sąd pierwszej instancji przesłanki które zostały wzięte pod uwagę przy ustalaniu wysokości zasądzonej na rzecz powódki kwoty z tytułu zadośćuczynienia oraz motywy oddalenia jej powództwa w zakresie pozostałej żądanej z tego tytułu kwoty i z tytułu odszkodowania za pogorszenie sytuacji życiowej, a także przesłanki orzeczenia o odsetkach i kosztach procesu.

W apelacji od tego wyroku, zaskarżając go w części uwzględniającej powództwo i rozstrzygającej o kosztach procesu, strona pozwana zarzuciła naruszenie prawa materialnego:

- § 4 ust. 2 lit. a, § 15 ust. 1 zdanie drugie s. ustawy nr 381/2001 Z.z. poprzez wadliwe przyjęcie, iż pozwany jest legitymowany biernie w procesie i roszczenie o zapłatę zadośćuczynienia może być kierowane do ubezpieczyciela sprawcy szkody;
- § 11 i § 13 ust. 2 s. kodeksu cywilnego poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w niniejszej sprawie polegające na przyjęciu, iż podstawą prawną roszczenia powódki względem pozwanego może być w/w norma prawna;
- § 449 s. kodeksu cywilnego poprzez jego wadliwą subsumpcję polegającą na przyjęciu, że zakres odpowiedzialności pozwanego przewidziany na gruncie regulacji prawa s. obejmują szkodę niemajątkową w postaci zadośćuczynienia za krzywdę, a nie koszty poniesione w związku ze śmiercią;
- art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 72/166/EWG z 24 kwietnia 1972 r. w sprawie zbliżenia przepisów prawnych państw członkowskich dotyczących ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkodę spowodowaną w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i kontroli realizacji obowiązków wynikających z ubezpieczenia od odpowiedzialności poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i wadliwe przyjęcie, że obejmuje on nakaz rozszerzającej interpretacji zakresu odpowiedzialności pozwanego za szkodę powódki wobec braku stosownej regulacji w prawie wewnętrznym Republiki S.;

- art. 1 ust. 1 i 2 drugiej dyrektywy Rady 84/5/EWG z 30 grudnia 1983 r. uzupełnionej przez dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/14/WE z 11 maja 2005 poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i wadliwe przyjęcie, że obejmuje on nakaz rozszerzającej interpretacji zakresu odpowiedzialności pozwanego za szkodę powódki wobec braku stosownej regulacji w prawie wewnętrznym Republiki S.;

- art. 1, część pierwsza trzeciej dyrektywy Rady 90/232/EWG z 14 maja 1990 poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i wadliwe przyjęcie, że obejmuje on nakaz rozszerzającej interpretacji zakresu odpowiedzialności pozwanego za szkodę powódki wobec braku stosownej regulacji w prawie wewnętrznym Republiki S., a także zarzuciła naruszenia prawa procesowego:

- art. 1143 § 1 k.p.c. polegające na pominięciu w ustaleniach stanu prawnego, właściwych przepisów prawa obcego i praktyki judykatury s. polegające na swobodnym i oderwanym od w/w kryteriów dokonaniu interpretacji obcego systemu prawa w całkowitej sprzeczności od urzędowych wyjaśnień Ministerstwa Sprawiedliwości Republiki S. oraz jednolitego stanowiska Sądu Najwyższego Republiki S. w tej materii.

W oparciu o te zarzuty pozwana wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie na jej rzecz kosztów procesu za obie instancje lub o uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Okręgowy w Bielsku-Białej.

W odpowiedzi na apelację powódka wniosła o jej oddalenie i zasądzenie kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje.

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Zarzuty apelacji dotyczą wyłącznie niezastosowania i błędnej interpretacji wymienionych w ich ramach przepisów prawa s.z pominięciem, uzyskanych w trybie art. 1143 k.p.c., właściwych dla zastosowania w sprawie przepisów tego prawa i informacji o praktyce jego stosowania oraz niewłaściwego zastosowania wskazanych w apelacji przepisów prawa unijnego. Niniejsze rozważania prawne odnoszą się będą zatem do tych dwóch grup zagadnień, ustalenia faktyczne w sprawie nie są bowiem kwestionowane.

Pierwsza grupa zagadnień to zagadnienia wynikające z obowiązujących w Republice S. wymienionych w apelacji przepisów ustawy nr 381/2001 z dnia 4 września 2001 r. o obowiązkowym umownym ubezpieczeniu odpowiedzialności za szkodę spowodowaną użytkowaniem pojazdu mechanicznego i o zmianach i uzupełnieniach niektórych ustaw (dalej ustawa nr 318/2001) oraz przepisy kodeksu cywilnego, a także ich interpretacja w praktyce.

Przedmiotem regulacji zawartych w ustawie nr 318/2001 jest obowiązkowe ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej za szkodę w związku z ruchem pojazdów mechanicznych. Jest tam także wskazanie do kogo odnosi się ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej, a mianowicie do każdego, kto odpowiada za szkodę (§ 1) oraz wskazanie zakresu odpowiedzialności odszkodowawczej (§4 ustawy). Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy Republiki S. w wyroku wydanym w sprawie o sygn. akt (...), stosunek tej ustawy do przepisów ogólnych, zawartych w s. kodeksie cywilnym wynika z § 1 ust. 2 (jeżeli niniejsza ustawa nie stanowi inaczej, do ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej stosuje się przepisy odrębne) za które należy uważać przepisy kodeksu cywilnego. Według § 4 ust. 1 ustawy nr 318/2001, ubezpieczenie odpowiedzialności dotyczy każdego, kto jest odpowiedzialny za szkodę spowodowaną w związku z ruchem pojazdu mechanicznego, wymienionego w umowie ubezpieczenia. Według § 4 ust. 2 ustawy nr 318/2001 na podstawie umowy ubezpieczenia od odpowiedzialności ubezpieczony ma prawo, aby ubezpieczyciel wypłacił za niego na rzecz poszkodowanego świadczenia z tytułu udowodnionych roszczeń o odszkodowanie: a/ uszczerbku na zdrowiu i kosztów poniesionych w związku ze śmiercią, b/ szkody powstałej w wyniku uszkodzenia, zniszczenia, kradzieży lub utraty rzeczy, c/ kosztów celowych związanych z reprezentacją prawną przy dochodzeniu roszczeń według liter a/, b/ oraz d/, jeśli ubezpieczyciel nie dopełnił obowiązków wymienionych w § 11 ust. 6 lit. a/ albo lit. b/, lub jeśli ubezpieczyciel w sposób nieuprawniony odmówił wypłaty świadczenia ubezpieczeniowego lub w sposób nieuprawniony zmniejszył przekazane świadczenie ubezpieczeniowe, d/ utraconego zysku. Cytowane przepisy

§ 4 ust. 2 ustawy nr 381/2001 definiują zakres ochrony ubezpieczeniowej, w taki sposób, że pod lit. a / do d/ przepisu zawierają wyczerpujące wyszczególnienie przypadków, które są objęte odpowiedzialnością odszkodowawczą i które pod względem rozróżnienia tego, co podlega odszkodowaniu (oprócz przypadku wymienionego pod literą c /, są zgodne z przepisami prawnymi dotyczącymi sposobu i zakresu odszkodowania za szkodę wyrządzoną w związku z ruchem pojazdów mechanicznych, zawartymi w kodeksie cywilnym (§ 442 i kolejne k.c.). Na podstawie tak zdefiniowanego zakresu odpowiedzialności odszkodowawczej jest oczywiste, że ustawa rozróżnia szkodę rzeczową, która jest w kodeksie cywilnym uregulowana w § 443 oraz uszczerbek na zdrowiu, który regulują przepisy § 444 - § 449a kodeksu cywilnego. W uzasadnieniu ustawy nr 381/2001 wyraźnie stwierdza się że: zakres ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej został w projekcie zdefiniowany w odniesieniu do roszczeń wynikających z tej ustawy, poszczególnych składników odszkodowania oraz terytorialnego zakresu obowiązywania ubezpieczenia. Ubezpieczony według § 4 ust. 2 lit. a/ niniejszej ustawy ma prawo do tego, aby ubezpieczyciel za niego wypłacił na rzecz poszkodowanego świadczenia z tytułu udowodnionych roszczeń o odszkodowanie za uszczerbek na zdrowiu i kosztów poniesionych w związku ze śmiercią, przy czym poszkodowany jest uprawniony do dochodzenia swoich roszczeń odszkodowawczych bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi (§15 ustawy nr 381/2001). Ani ustawa nr 381/2001 ani kodeks cywilny nie definiują pojęcia szkody, choć jeśli chodzi o szkodę faktyczną oraz o utracony zysk to w różnych miejscach używają tych pojęć. Sposób potraktowania szkody zależy od teorii cywilnoprawnych i praktyki sądowej. Te, całkowicie zgodnie, za szkodę w rozumieniu prawa cywilnego uważają każdą szkodę (stratę) majątkową (materialną-rzeczową), którą można w sposób obiektywny wyrazić (wyliczyć) w ogólnym ekwiwalencie, tj. w pieniądzu. Kodeks cywilny nie obejmuje pojęciem szkody straty niemajątkowej (niematerialnej, nierzeczowej, moralnej, krzywdy), która według obowiązującego prawa podlega odszkodowaniu tylko w przypadkach określonych w odrębnych przepisach (w § 444). Jeśli dojdzie do szkody lub z teoretycznego punktu widzenia do uszczerbku na zdrowiu lub do utraty życia, tj. do szkody w dobrach osobistych (niematerialnych, niemajątkowych, nierzeczowych), poszkodowany nabywa wyczerpująco zdefiniowany kompleks praw do jej naprawy, ewentualnie do jej złagodzenia. Ów kompleks praw, pozwalających na naprawę szkody majątkowej, jak również określonych rodzajów szkód o charakterze niemajątkowych, reguluje odrębny tryb prawa według §444 do 449 kodeksu cywilnego. W przypadku uszczerbku na zdrowiu chodzi w pierwszej kolejności o prawo do odszkodowania za utracony zarobek, zarówno za okres niezdolności do pracy czy w przypadku inwalidztwa oraz o prawo do odszkodowania za stratę w emeryturze, jak również o prawo do pokrycia kosztów związanych z leczeniem. W przypadku śmierci poszkodowanego chodzi o prawo do zwrotu kosztów pogrzebu oraz o zwrot kosztów utrzymania pozostałych przy życiu członków rodziny zmarłego. W ramach zrekompensowania szkody, ewentualnie uszczerbku na zdrowiu kodeks cywilny przyznaje poszkodowanemu na podstawie wyraźnej regulacji zawartej w § 444 ponadto prawo do jednorazowego odszkodowania pieniężnego - ewentualnie prawo do adekwatnego złagodzenia lub zadośćuczynienia (satisfakcji) za wyrządzoną szkodę niemajątkową (krzywdę). Owa szkoda niemajątkowa polega zgodnie z obowiązującym prawem s. na bólu i cierpieniu oraz na utrudnieniu funkcjonowania społecznego. Prawa te są szczegółowo uregulowane w odrębnych powszechnie obowiązujących przepisach prawa (ustawa o ubezpieczeniu społecznym 461/2003, ustawa nr 437/2004 w sprawie rekompensaty za ból i cierpienie oraz utrudnienie funkcjonowania społecznego). W tych przypadkach nie chodzi nawet o ekwiwalent powstałych szkód niemajątkowych, ponieważ w przeciwieństwie do szkód majątkowych - są one niemierzalne, chodzi tylko o ich złagodzenie w formie przekazania pewnej kwoty (satisfakcji materialnej), która nie pełni funkcji kompensacji powstałej szkody niematerialnej, ale tylko funkcję jej adekwatnego złagodzenia. Według § 449 ust. 1 kodeksu cywilnego, w przypadku uszczerbku na zdrowiu kompensacji podlegają koszty poniesione w związku z leczeniem, a według ust. 2 w razie śmierci, adekwatne koszty związane z organizacją pochówku, jeśli nie zostały pokryte w formie zasiłku pogrzebowego przyznanego zgodnie z przepisami o ubezpieczeniu chorobowym. Z uwagi na fakt, że pojęcie koszty w związku z uszczerbkiem na zdrowiu, ewentualnie w razie śmierci, jest znane w przepisach i stosowane w znaczeniu, które zawiera § 449 kodeksu cywilnego, pojęcia „koszty poniesione w związku ze śmiercią^()” nie można interpretować tak, żeby zmieścić w owym pojęciu również zadośćuczynienie za szkodę niemajątkową wyrządzoną bliskim ofiary śmiertelnej wypadku komunikacyjnego. Ani dotychczasowa praktyka prawna, ani teoria ani samo brzmienie ustawy nigdy nie nazywały „niemajątkowej szkody członków rodziny zmarłego związkiem słownym „koszty poniesione w związku ze śmiercią^()”. Zastosowanie takiej ekstensywnej wykładni byłoby w bezpośredniej sprzeczności z gramatycznym znaczeniem użytego sformułowania. Pojęcie „koszty

związane z pogrzebem lub ewentualnie koszty związane z leczeniem mają swoją konkretną legislacyjną zawartość i pod pojęciem „koszty należy rozumieć określoną kompensację wydatków, które poszkodowany lub pozostałe przy życiu osoby bliskie poszkodowanego poniosły w związku z pogrzebem, ewentualnie leczeniem. Z uwzględnieniem powyższego można dojść do wniosku, że pod pojęciem kosztów związanych ze śmiercią należy rozumieć adekwatne koszty związane z organizacją pochówku, ewentualnie inne udokumentowane wydatki poniesione w związku ze śmiercią poszkodowanego według § 449 ust. 3 kodeksu cywilnego, ewentualnie koszty związane z leczeniem według poprzedniego akapitu. Wymienione roszczenia są w pełni pokrywane przez ubezpieczenie od odpowiedzialności za szkodę spowodowaną w związku z ruchem pojazdów mechanicznych jako część naprawy szkody spowodowanej w związku z ruchem pojazdów mechanicznych.

Według Sądu Najwyższego Republiki S. stosując § 4 ust. 2 lit. a/ ustawy nr 381/2001 nie wystarczy oprzeć się na samym brzmieniu tego przepisu, trzeba go interpretować zgodnie z postanowieniami, do których nawiązuje. Według § 4 ust. 1 ustawy nr 381/2001, ubezpieczony na podstawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej ma prawo, aby ubezpieczyciel za niego zrekompensował poszkodowanemu uzasadnione roszczenia. Ani obowiązująca legislacja ani teoria prawna nie nazywają osoby, które dobra osobiste zostały naruszone, „osobą poszkodowaną”. Również w § 2 lit. g/ ustawy nr 381/2001 stwierdza, że poszkodowanym jest ten, kto doznał szkody w związku z ruchem pojazdu mechanicznego i ma prawo do kompensacji szkody (nie krzywdy niemajątkowej) według tej ustawy. Podobnie jak w § 2 lit. i/ wspomnianej ustawy pod pojęciem zdarzenia ubezpieczeniowego rozumie się powstanie obowiązku ubezpieczyciela lub kancelarii polegającego na zrekompensowaniu powstałej szkody (a nie krzywdy niemajątkowej). Uwzględniając wskazane przepisy ustawy nie można dojść do innego wniosku niż ten., że obowiązkowe ubezpieczenie od odpowiedzialności za szkodę obejmuje wyłącznie szkodę, a nie krzywdę niemajątkową, polegającą na naruszeniu prawa do ochrony dóbr osobistych osób poszkodowanych w myśl § 13 kodeksu cywilnego .

Są to poglądy wyrażone w przywoływanym w sprawie niniejszej wyroku Sądu Najwyższego Republiki S.(sygn. akt 3 Cdo 301/2012), który uznał także za niezbędne wskazać na odrębność instytucji odpowiedzialności za szkodę i odpowiedzialności za naruszenie praw do dóbr osobistych w s. prawie krajowym. Jednocześnie w orzeczeniu tym Sąd Najwyższy Republiki S. zajął jednoznaczne stanowisko, że zakład ubezpieczeń nie ma legitymacji biernej w sprawie o zadośćuczynienie za śmierć osoby bliskiej w wypadku komunikacyjnym.

Również z wyjaśnienia s. praktyki sądowej przesłanego do sprawy niniejszej przez Ministerstwo Sprawiedliwości Republiki S.wynika stanowisko, że zgodnie ze s. przepisami, na podstawie § 13 ust. 2 kodeksu cywilnego, możliwe jest przyznanie rekompensaty za szkodę niemajątkową poszkodowanemu, który jest członkiem najbliższej rodziny zmarłego w wyniku wypadku drogowego, jednak takie odszkodowanie za szkodę nie należy do obowiązkowego ubezpieczenia i dlatego sprawca ponosi jego koszty sam i niemożliwe jest żądanie wypłaty tego odszkodowania od zakładu ubezpieczeń.

Druga grupa zagadnień to zagadnienia wynikające z wymienionych w apelacji przepisów prawa unijnego: art. 3 ust. 1 dyrektywy Rady 72/166/EWG z 24 kwietnia 1972 r. w sprawie zbliżenia przepisów prawnych państw członkowskich dotyczących ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkodę spowodowaną w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i kontroli realizacji obowiązków wynikających z ubezpieczenia od odpowiedzialności, art. 1 ust. 1 i 2 drugiej dyrektywy Rady 84/5/EWG z 30 grudnia 1983 r. uzupełnionej przez dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/14/WE z 11 maja 2005 r. i art. 1 część pierwsza trzeciej dyrektywy Rady 90/232/EWG z 14 maja 1990 r., i ich znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Z artykułu 3 pierwszej dyrektywy wynika, że każde państwo członkowskie podejmie wszelkie stosowne środki, aby zapewnić, żeby odpowiedzialność cywilna odnosząca się do ruchu pojazdów normalnie przebywających na jego terytorium była objęta ubezpieczeniem. Zakres pokrycia szkód oraz warunki ubezpieczenia zostaną ustalone w ramach tych środków. Artykuł 1 ust. 1 i 2 drugiej dyrektywy 84/5/EWG Rady z dnia 30 grudnia 1983 r. w sprawie zbliżenia ustawodawstw państw członkowskich odnoszących się do ubezpieczenia w zakresie odpowiedzialności cywilnej za szkodę powstałe w związku z ruchem pojazdów silnikowych (Dz.U. 1984, L 8, s. 17), zmienionej dyrektywą 2005/14/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 maja 2005 r. (Dz.U.L 149, s. 14) przewiduje, że ubezpieczenie, o

którym mowa w art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy, pokrywa obligatoryjnie zarówno szkody majątkowe, jak i szkody na osobie (uszkodzenia ciała), a ustęp 2 tego artykułu wskazuje na minimalne sumy gwarancyjne dla zdarzeń szkodowych. Natomiast artykuł 1 trzeciej dyrektywy przewiduje między innymi, że „ubezpieczenie, określone w art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy, obejmuje odpowiedzialność z tytułu uszkodzenia ciała wszystkich pasażerów, innych niż kierowca, wynikającą z ruchu pojazdu.

Artykuł 11 ustawy nr 40/1961 wprowadzającej s. kodeks cywilny (dalej kodeks cywilny) stanowi: osoba fizyczna ma prawo do ochrony swej własnej osoby, w szczególności do ochrony życia, czci, godności ludzkiej oraz życia prywatnego, dobrego imienia i swobody wypowiedzi. Artykuł 13 s. kodeksu cywilnego przewiduje: 1) osoba fizyczna ma w szczególności prawo wymagać zaprzestania bezprawnych zachowań naruszających prawo do ochrony jej własnej osoby, usunięcia konsekwencji takich naruszeń i odpowiedniego zadośćuczynienia, 2) jeżeli nie jest możliwe odpowiednie odszkodowanie w rozumieniu ust. 1, a w szczególności w przypadku poważnego naruszenia godności osoby fizycznej lub jej prestiżu społecznego, ma ona ponadto prawo do pieniężnego zadośćuczynienia za szkodę niemajątkową, 3) wysokość zadośćuczynienia w rozumieniu ust. 2 określa sąd, uwzględniając powagę powstałej szkody niemajątkowej oraz okoliczności, w których nastąpiło naruszenie prawa.

Na gruncie przytoczonych przepisów prawa s. i prawa Unii Europejskiej dla rozstrzygnięcia istoty sporu w sprawie niniejszej, sprowadzającego się do odpowiedzi na pytanie czy roszczenie o zadośćuczynienie za szkody niematerialne poniesione przez osoby bliskie poszkodowanych, którzy ponieśli śmierć w wypadku drogowym wchodzi w zakres obowiązkowego ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej wynikającej z ruchu pojazdów mechanicznych i czy w związku z tym roszczenie takie może być kierowane przeciwko ubezpieczycielowi, po przedstawieniu wyżej reprezentatywnego stanowiska judykatury s. i stanowiska Ministerstwa Sprawiedliwości Republiki S. wskazać także należy na interpretację przepisów prawa unijnego odnoszących się do omawianego zagadnienia. Interpretacji takiej dokonał Europejski Trybunał Sprawiedliwości w Luksemburgu w wyroku z dnia 24 października 2013 r. w sprawie C-22/12 mającej za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 267 TFUE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez (...) (S.) postanowieniem z dnia 8 listopada 2011 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 17 stycznia 2012 r., w sprawie K. H. przeciwko Rastislavowi Petrikowi, Blance Holingovej. Odnosząc się do postawionego pytania prejudycjalnego : czy art. 1 akapit pierwszy trzeciej dyrektywy w związku z art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisowi prawa krajowego takiemu jak § 4 s. ustawy o obowiązkowym ubezpieczeniu, zgodnie z którym odpowiedzialność cywilna wynikająca z ruchu pojazdów mechanicznych nie obejmuje wyrażonej w formie pieniężnej szkody niemajątkowej poniesionej przez pozostające przy życiu osoby bliskie poszkodowanych w wypadku drogowym będącym następstwem ruchu pojazdów mechanicznych Trybunał wskazał, że państwa członkowskie są zobowiązane zapewnić, aby zadośćuczynienie należne zgodnie z ich krajowym prawem odpowiedzialności cywilnej za szkodę niematerialną poniesioną przez bliskich członków rodziny poszkodowanego w wypadku drogowym było objęte obowiązkowym ubezpieczeniem do wysokości przynajmniej minimalnych kwot określonych w art. 1 ust. 2 drugiej dyrektywy. Powinno tak być, ponieważ osoby uprawnione mają prawo na podstawie art. 11 i 13 kodeksu cywilnego do zadośćuczynienia za szkodę niematerialną poniesioną wskutek śmierci osoby bliskiej. Oceny tej nie może podważyć podnoszona przez rząd s. okoliczność, że przepisy te znajdują się w części s. kodeksu cywilnego, która jest poświęcona naruszeniom praw jednostki i która jest autonomiczna w stosunku do części poświęconej odpowiedzialności cywilnej we właściwym znaczeniu w rozumieniu tych kodeksów. Jako bowiem że odpowiedzialność osoby ubezpieczonej, wynikająca w niniejszej sprawie z art. 11 i 13 kodeksu cywilnego, ma źródło w wypadku drogowym i ma charakter cywilny, brak jest podstaw by uznać, że odpowiedzialność ta nie jest objęta zakresem krajowego materialnego prawa odpowiedzialności cywilnej, do którego odsyłają wspomniane dyrektywy. W związku z tym Trybunał orzekł, że art. 3 ust. 1 pierwszej dyrektywy, art. 1 ust. 1 i 2 drugiej dyrektywy i art. 1 akapit pierwszy trzeciej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że obowiązkowe ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej wynikającej z ruchu pojazdów mechanicznych musi obejmować zadośćuczynienie za szkody niematerialne poniesione przez osoby bliskie poszkodowanych, którzy zmarli w wypadku drogowym, o ile zadośćuczynienie to jest przewidziane z tytułu odpowiedzialności cywilnej ubezpieczonego przez właściwe dla sporu w postępowaniu głównym prawo krajowe.

W ocenie Sądu Apelacyjnego wymienione przepisy prawa unijnego i ich interpretacja mają istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy niniejszej. Biorąc bowiem pod uwagę, że prawo unijne ma pierwszeństwo przed prawem krajowym, wykładnia prawa krajowego powinna mieć charakter prospółnotowy, a nade wszystko prezentowany wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej, zawierający odpowiedź na pytanie prejudycjalne dotyczące zagadnienia pojawiającego się w sprawie niniejszej, wskazuje na kierunek tej wykładni, należy uznać po pierwsze, że przepisy art. 11 i 13 s. kodeksu cywilnego, przewidują roszczenie osoby fizycznej o ochronę dóbr osobistych, przez które rozumieć należy także utraconą wskutek śmierci osoby bliskiej w wypadku drogowym więź rodzinną i wiążące się z tą ochroną prawo do rekompensaty takiej szkody niemajątkowej w pieniądzu. Po drugie, że obowiązkowe ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej wynikającej z ruchu pojazdów mechanicznych musi obejmować zadośćuczynienie za szkody niematerialne poniesione przez osoby bliskie poszkodowanych, którzy zmarli w wypadku drogowym. Po trzecie wreszcie, że skoro obowiązkowe ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej obligatoryjnie obejmuje zadośćuczynienie za szkody niematerialne poniesione przez osoby bliskie śmiertelnych ofiar wypadków drogowych, roszczenia tych osób mogą być kierowane zarówno do sprawców wypadków drogowych jak i do ubezpieczycieli z którymi sprawcy ci zawarli, obowiązującą w dniu zdarzenia, umowę ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej.

W związku z tym na pytanie stanowiące w sprawie niniejszej istotę sporu, a mianowicie czy pozwany ubezpieczyciel ma w niej legitymację bierną, należy odpowiedzieć twierdząco. To oznacza, że stanowisko Sądu pierwszej instancji w tym zakresie i uwzględnienie powództwa w części, poprzez zasądzenie od strony pozwanej na rzecz powódki części dochodzonej kwoty zadośćuczynienia za śmierć jej ojca w wypadku drogowym, spowodowanym przez sprawcę ubezpieczonego od odpowiedzialności cywilnej w pozwanym zakładzie ubezpieczeń, jest trafne. Zasadnie Sąd ten zwrócił także uwagę, w kontekście spójności orzecznictwa i jego społecznego odbioru, na prawomocny wyrok uwzględniający powództwo brata i matki powódki wywodzone z takiego samego roszczenia opartego na tym samym zdarzeniu i kierowanego przeciwko temu samemu pozwanemu.

Wobec braku zarzutów apelacji dotyczących wysokości zasądanego świadczenia, rozważania w tym zakresie należy uznać za zbędne.

Z tych względów Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., oddalił apelację o kosztach postępowania apelacyjnego orzekając na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. i art. 99 k.p.c. w związku z art. 98 § 3 k.p.c. oraz § 2 pkt 6 w związku z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych zmienionego rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. (Dz. U. 2016, poz. 1667).

SSA Anna Bohdziewicz SSA Tomasz Ślęzak SSA Elżbieta Karpeta